

Діяльність відділу наукової бібліографії 1963–2010 рр.

Марія Вальо

*науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБУ ім. В. Стефаника, канд. філол. наук*

Праця присвячена висвітленню історії відділу наукової бібліографії за 1963–2010 рр. Розглянуто основні напрямки його діяльності і розвиток досліджень бібліографічного, бібліографознавчого і книгознавчого характеру як значний внесок у національну бібліографію України.

Ключові слова: *відділ наукової бібліографії, репертуар української книги 1798–1916 рр., українська книга Галичини, Волині, Буковини, Закарпаття та еміграції 1914–1939 рр., бібліографічна спадщина І. О. Левицького, І. Франка, В. Дорошенка, Ю. Меженка, М. Кордуби, З. Кузели, Ю. Редька та ін.*

The history of Department of Scientific Bibliography during 1963–2010 is described. The main directions of scientific work and development of bibliographical, historical-bibliographical and bibliological researches as important contribution to national bibliography of Ukraine are lighted.

Keywords: *Department of Scientific Bibliography, «Repertuar Ukrain's'koï knyhy 1798–1916» (Repertoire of Ukrainian Book 1798–1916), «Ukrain's'ka knyha Halychyny, Volyni, Bukovyny, Zakarpattia ta diaspori 1914–1939» (Ukrainian Book of Galicia, Volyn, Bukowyna, Zakarpattia and diaspora 1914–1939); Bibliographic inheritance of I. O. Levytskyi, I. Franko, V. Doroshenko, J. Mezhenko, M. Korduba, Z. Kuzelia, J. Redko.*

Стаття посвячена освященню історії отдела научної бібліографії в 1963–2010 гг. Рассмотрены основные пути его деятельности и развития, исследований библиографического, библиографоведческого и книговедческого характера как значительный вклад в национальную библиографию Украины.

Ключевые слова: *отдел научной библиографии, репертуар украинской книги 1798–1916 гг., украинская книга Галичины, Волини, Буковины, Закарпатья и эмиграции 1914–1939 гг., библиографическое наследие И. Е. Левицкого, Ю. Меженка, М. Кордубы, З. Кузели, Ю. Редька и др.*

Відомо, що вилучення в 1963 р. із структури АН УРСР двох її львівських установ — Інституту суспільних наук і Львівської наукової бібліотеки здійснювалось за постановою ЦК КПУ, інспірував тодішній секретар ЦК КПУ з ідеології Ю. Кондуфор.

Інститут було передано у відомство Міністерства освіти УРСР з адміністративним підпорядкуванням Львівському державному університету ім. І. Франка, а бібліотеку — у відомство Міністерства культури, зокрема його бібліотечного управління. Відтоді, аж до її повернення у підпорядкування Академії наук 1969 р., вона працювала під назвою «Львівська наукова бібліотека Міністерства культури УРСР».

Зміна статусу бібліотеки обумовлювала коректуру напрямів довідково-бібліографічної, інформаційної, науково-бібліографічної і науково-дослідної роботи відділу бібліографії, яка визначалась, головню, завданнями і планами бібліотечного управління Міністерства культури, зокрема, наданням бібліотеці функцій методичного центру УРСР в галузі літературної і краєзнавчої бібліографії та перетворення її у республіканський депозитарій української художньої літератури. Щорічні звіти про проведення роботи відділу тепер засвідчують про інтенсифікацію різних форм бібліографічно-довідкової та інформаційної роботи з метою пошуку нових форм забезпечення інформацією промислових і сільсько-господарських підприємств, роздільне обслуговування читачів різних категорій: наукових працівників, викладачів вузів, працівників промисловості і сільського господарства, студентів різних профілів і т. д. Велика увага приділялась підготовці письмових довідок на замовлення читачів не тільки Львова і західних областей, але й України загалом, а також обслуговування читачів усними довідками. В практику відділу входить складання його працівниками бюлетенів надходження до бібліотеки нової літератури, а також організація виставок найновішої літератури, що надходила до відділу. До завдань цього структурного підрозділу належало і комплектування його фонду найновішими інформаційними і бібліографічними покажчиками. З метою кращої організації та інтенсифікації праці в роботу відділу вводиться засвоєння методів т. зв. НОП (Наукової організації праці) з диференціацією завдань для інформаційного забезпечення читачів і для складання науково-допоміжних бібліографічних покажчиків.

У звітах про роботу відділу подаються дуже докладні дані про усі види його роботи, і, в першу чергу, — про комплектування, опрацювання фонду, складання алфавітного й систематичного

каталогів, організацію тематичних виставок тощо. Окремими розділами у звітах подаються списки назв письмових довідок, які щороку налічували сотні позицій, а також списки тематичних довідок, адресованих конкретним адресатам — виробничим колективам міста й області, а також колгоспним господарствам. У звітах про інформаційну роботу відображені також організовані в ці роки з метою централізації роботи бібліотек України та СРСР, надсилання до Москви матеріалів до «Информационного указателя библиографических списков и картотек, составленных библиотеками Советского Союза» і до «Каталога библиографических указателей по технике, составленных библиотеками Советского Союза».

І лише в кінці звітів подавалися дуже загальні відомості про науково-бібліографічну та науково-дослідну роботу відділу з зазначенням виконавців, а також обсягів, тематики і термінів виконання цих завдань.

З точки зору напруженої роботи невеликого назагал колективу відділу, який на той час налічував усього 13 співробітників, показовим є звіт про його роботу в 1969 р. — останньому році перебування у відомстві Міністерства культури і повернення в підпорядкування Академії Наук УРСР. У цей рік працівники відділу обслужили понад 7 000 читачів, надали їм до 2 000 усних і 163 письмові довідки, видали понад 65 довідкових видань, уклали 12 бюлетенів нових надходжень літератури до бібліотеки (бюлетені виходили кожного місяця, і їх випуск належав до найбільш трудомістких завдань відділу). До Москви було надіслано 118 довідок до «Каталога» бібліографічних списків з питань техніки. Шістьом промисловим колективам м. Львова, які боролися за звання колективів комуністичної праці, надіслано бібліографічні списки нової суспільно-історичної і технічної літератури за їхнім профілем, які надійшли до бібліотеки. Було організовано 5 виставок з питань наукової організації праці.

Здавалось би, що така напружена робота відділу в галузі довідково-інформаційної та допоміжно-бібліографічної праці, спрямованої на інформаційне забезпечення конкретного споживача — промислових підприємств, колгоспів, науковців різних видів і рівнів, мала б бути вистачальною і достатньо ефективною. Все

ж, розпорошена і зафіксована у сотнях довідок і списків, скерованих окремим адресатам, вона була неефективною з точки зору загального наукового вжитку, губилась в архівах конкретних заводів, фабрик, колгоспів, часто або й здебільшого, не використаною, не залишаючи сліду у виданнях регіональної, а тим паче республіканської галузевої науково-допоміжної бібліографії.

З часу перебування бібліотеки у відомстві Міністерства культури у її працівників склалось враження про неадекватну поведінку ряду міністерських чиновників, які, ігноруючи великий науковий потенціал бібліотеки, обумовлений унікальністю її універсального фонду і високим професіоналізмом колективу, намагались применшити її науковий авторитет, спроможність в інформаційному забезпеченні республіканської і, навіть, регіональної науки.

Однак і за цих умов бібліотека, зокрема її відділ бібліографії, зберегли свій науковий рівень і зайняли належне місце в розвитку національної бібліографії та бібліографознавства. Визначальним фактором цього, безумовно, було те, що час перебування бібліотеки у відомстві Міністерства культури збігався з періодом т. зв. Хрущовської відлиги і початком відродження демократичних процесів у суспільстві, та розгортанням руху «шістдесятників». Відповідно демократизувалась і наукова політика партійного керівництва бібліотеки після звільнення одіозного директора бібліотеки А. З. Одухи — колишнього командира партизанського загону років Великої Вітчизняної війни, героя Радянського Союзу, який не був спеціалістом у справах бібліотекознавства, тим паче бібліографії та культури загалом. Його наступником став колишній член КПЗУ і письменник Євген Маркович Іванців. З кінця 50-х рр. у відділ бібліографії був прийнятий на роботу звільнений з концтаборів філолог і один з провідних бібліотекарів та бібліографів відділу 60-х рр. Мирослав Олександрович Мороз (1923–2006).

Науково-бібліографічні видання відділу бібліографії, який продовжував очолювати відомий літературознавець і бібліограф Михайло Прокопович Гуменюк, були чи не найбільш показовими з точки зору пошуку й розробки за цих умов науково актуальної, а не кон'юнктурної тематики й проблематики бібліографічних

робіт. Зокрема, у зв'язку з призначенням бібліотеки республіканським депозитарієм української художньої літератури, відділ зосередив увагу головню на розробці занедбаной в республіці літературної проблематики, зокрема персональної та літературознавчої бібліографії, започаткувавши видання рекомендаційного бібліографічного щорічника «Українська радянська література: переклади і літературознавство». У трьох його випусках за 1965, 1966, 1967 рр., відповідно до продуманих методичних рішень, подавалась інформація не тільки про найкращі видання української художньої літератури, але й про українські переклади з літератур народів СРСР та літературознавство. У виданні взяли участь досвідчені бібліографи Є. М. Лазеба, І. Т. Бонішко, О. С. Коваленко. Однак з 1970 р. після повернення ЛНБ до АН УРСР це видання продовжила Київська державна бібліотека ім. КПРС (нині — Національна парламентська бібліотека України), яке виходило до 1990 р.

У 1960-і рр. найбільше уваги відділ приділяв засвоєнню теорії і практики складання персональної бібліографії українських письменників, вчених і діячів культури та мистецтва, щоправда головню західноукраїнського регіону XIX–XX ст. Слід відзначити, що обсяг і виконавський рівень цих робіт був різним. Окремі з них обмежувались лише рекомендаційною літературою і матеріалами, обсяг інших регламентувався доступними і незабороненими джерелами, авторам деяких робіт, навпаки, вдавалось використовувати навіть літературні матеріали спецфондів і матеріали т. зв. капіталістичного зарубіжжя. Однак кожна з цих робіт містила, хай і не повну, більш чи менш вартісну, та все ж бажану і потрібну інформацію, яка заповнювала «білі плями» у відображенні та вивченні життя і творчості діячів української літератури й культури, отже, й літературного і культурного процесу загалом [4]. У цьому відношенні до помітніших досягнень відділу слід віднести надрукований у видавництві АН УРСР в 1963 р. за участю бібліографів відділу О. Д. Кізлика та Є. Є. Кравченка, перший том фундаментальної праці «Т. Г. Шевченко. Бібліографія літератури про життя і творчість (1839–1916)» за редакцією члена-кореспондента АН УРСР Є. П. Кирилюка, де матеріали з періодичних та інших видань Західної України зібрали саме

названі працівники відділу. Ця праця досі є цінним шевченкознавчим бібліографічним джерелом. Вагомими були також бібліографічні праці М. О. Мороза, зокрема видані друком 1964 р. покажчик «Михайло Коцюбинський», а в 1966 — його фундаментальна праця «Бібліографія творів Івана Франка за 1874–1964 рр.» Ця праця вперше (після двох випусків бібліографічного покажчика Франкових творів, які склав В. Дорошенко в 1918 і 1930 рр., під егідою Бібліографічної комісії НТШ) подавала інформацію про видання творів І. Франка за їх жанрами в хронологічній послідовності аж до 1964 р. включно. Працю високо оцінила літературна громадськість України та зарубіжжя, вона досі служить незамінним, хоч далеко неповним, джерелом для вивчення творчості І. Франка. Крім того, поза планами відділу, М. Мороз сам та у співавторстві з доцентом ЛДУ ім. І. Франка Олексієм Никифоровичем Морозом в 1960 рр. видав низку покажчиків франкознавчої літератури різної тематики і за різні періоди. А із запланованих відділом робіт в 1969 р. вийшов бібліографічний покажчик М. О. Мороза до 200-річчя української літератури, присвячений І. Котляревському, в 1971 р. — рекомендаційний бібліографічний покажчик творів цього ж письменника, а в 1972 р. — фундаментальна бібліографічна праця, присвячена Лесі Українці з передмовою відомої дослідниці її творчості М. Д. Деркач.

Водночас науково актуальними були й інші, менші за обсягом бібліографічні покажчики, які склали і видали працівники відділу, зокрема — присвячені Марку Вовчку, Н. Кобринській (укл. П. Баб'як), Є. Ярошинській (укл. В. Голубець), Т. Бордуляку (укл.: О. Кізлик, Є. Кравченко), О. Гончареві (укл.: П. Баб'як, Є. Кравченко), п'ятьом українським радянським письменникам — В. Блакитному, Є. Григоруку, І. Куликові, В. Поліщукові та В. Чумакові (укл. Є. Лазеба) та ін.

Підготовлені до друку у відділі видання мистецтвознавчої бібліографії були присвячені, в основному, розкриттю явищ західноукраїнського мистецтва, і в кожному окремому випадку вимагали освоєння методики бібліографування різних мистецьких жанрів — живопису, графіки, нотного матеріалу, мистецтвознавчої літератури тощо. Найпомітнішими серед них були праці

С. Костюка, який склав бібліографічні персоналії Олександра Мишуги (1964), Антона Монастирського (1968), Івана Труша (1969), Осипа Куриласа (1970), Дениса Січинського (1967). У співавторстві з істориком В. Грабовецьким С. Костюк склав також бібліографічний покажчик, присвячений історикові О. Гуржію, О. Кізлик — Іванові Крип'якевичу, а Є. Кравченко — літературознавцю І. Романченку.

В час перебування бібліотеки у відомстві Міністерства культури працівники відділу за завданням партійного керівництва бібліотеки були вимушені скласти декілька бібліографічних покажчиків на партійну тематику для розповсюдження і пропаганди комуністичної ідеології серед трудящих. Покажчик на цю тему вийшов друком 1962 р., а роком раніше — список літератури «Паростки нового комуністичного». Опубліковано також бібліографічні розробки про образ комуніста в українській радянській літературі, про роль літератури в комуністичному вихованні молоді. До 150-річчя від дня народження К. Маркса було приурочено бібліографічний покажчик «Образ К. Маркса в художній літературі та в творах мистецтва» (1968).

Характер бібліографознавчих досліджень відділу у ці роки визначався насамперед практикою його діяльності в галузі науково-допоміжної бібліографії, необхідністю розробки її методології і методики. Цікавими з точки зору висвітлення теоретичних питань персональної та літературної бібліографії були статті Є. Кравченка з оглядом видань бібліотеки цього типу «Персональная библиография писателей, издаваемая Львовской библиотекой АН УССР» та «Огляд українських видань з бібліографії художньої літератури та літературознавства за останні роки (1956–1966)». Однак, більш цілеспрямований теоретичний характер мали статті М. Гуменюка 1960-х рр. «Бібліографічна робота з питань краєзнавства» (1965) і «З досвіду складання краєзнавчих покажчиків різних типів бібліотеками Прикарпатської зони» (1966). А в статті «Підсумки необхідні: До проблеми створення повної бібліографії української книги» (1969) М. Гуменюк чи не вперше після припинення в УРСР в 1949 р. роботи над репертуаром української книги не тільки поставив питання про необхідність відновлення цієї роботи, але й виклав свій погляд на специфіку української книги і видання української національної бібліографії.

І все ж найбільшим внеском відділу в українське бібліографознавство були дослідження в галузі історії бібліографії, які зосереджувалися головню на дослідженні життя і діяльності найкрупніших діячів української бібліографії. І тут провідна роль належала М. Гуменюкові, котрий, починаючи з 1950-х років, опублікував цілий ряд цінних нарисів-портретів бібліографів ХІХ — поч. ХХ ст., а саме: І. О. Левицького, М. Ф. Комарова, О. М. Лазаревського, Б. Д. Грінченка, які спершу друкувалися на сторінках «Советской библиографии». Згодом в республіканській періодиці з'явилися нариси про Г. П. Данилевського, П. С. Єфименка, Я. Ф. Головацького, І. Я. Франка, М. І. Павлика, Василя Лукича, В. М. Доманицького, Х. Д. Алчевську, І. Ф. Павловського, І. Т. Калиновича. У кожному з нарисів не тільки розкривався неповторний життєвий і творчий шлях вченого, його діяльність на ниві української бібліографії та культури, але й, завдяки широкому використанню автором маловідомих архівних джерел, подавалась велика кількість додаткової інформації про відомчі й особисті архіви та бібліотеки, про книгодрукування й книготорговельну справу, про навчальні та наукові заклади, бібліографічні товариства і видавництва в Україні тощо. Усе це створювало широкий історичний фон і панораму суспільно-політичного і культурного життя, що, зокрема, було узагальнено у книзі «Українські бібліографи ХІХ — початку ХХ століття», виданій у 1969 р. у Харкові Книжковою палатою УРСР. Всього книга налічує п'ятнадцять біографічних нарисів, укладених у хронологічній послідовності. Завдяки такій структурі праця, хоч і не давала суцільного нарису історії бібліографії, все ж дотримувалась принципу історизму у викладенні фактів із зосередженням основної уваги на житті та діяльності самих бібліографів, їх піонерської ролі в започаткуванні тих чи інших видів і форм бібліографічної роботи в Україні. У цьому відношенні книга доповнювала відомі на той час праці з історії російської бібліографії М. Здобнова та української — І. Корнейчика.

Грунтовність та оригінальність дослідження відзначили численні рецензенти, вважаючи його значним внеском у вивчення історії української бібліографії. Однак тернистим був шлях цієї праці до читача. Історично правдиве висвітлення діяльності

українських вчених-бібліографів вказувало на величезне значення бібліографії як основного джерела наукових знань історії народу, його національної свідомості, нагадувало про жалюгідний стан української бібліографії після її погрому в 1930-х рр. і знищення її провідних діячів. Після кількарічних поневірянь по різних видавництвах, книга М. Гуменюка побачила світ лише завдяки підтримці академіка Максима Рильського, до якого він звернувся за порадою Ю. Меженка. В листі до М. Гуменюка від 7 березня 1963 р. Ю. Меженко писав: «Я радий був довідатись про Вашу зустріч з Максимом Тадейовичем. Я так і уявляв собі, що він не відмовить підтримати Вашу книжку» [3, с. 35]. Та хоча працю М. Гуменюка М. Рильський рекомендував до друку ще 1963 р., вона побачила світ лише в 1969 р.

Історико-бібліографічний характер мала і низка праць інших співробітників відділу, зокрема статті М. Мороза «М. Коцюбинський у бібліографії» (1963), «Иван Франко в библиографии» (1966), «І. Котляревський в бібліографії» (1969) та його «Семінарій», присвячений І. Котляревському (1969). Крім того, предметом багаторічного наукового інтересу цього автора були дослідження теорії і практики одного з найскладніших видів історико-бібліографічного й текстологічного пошуку, а саме — проблеми атрибуції творів не підписаних, або приписуваних письменникові. Ці питання автор розв'язував на матеріалі творчості І. Франка і, завдяки комплексному застосуванню історичного, філологічного й текстологічного аналізу, йому пощастило довести Франкове авторство великої кількості не атрибутованих раніше статей і матеріалів письменника, головню, у газеті «Kurjer Lwowski». Ці питання стали предметом його дисертаційної праці на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук, яку він захистив у 1969 р. [5].

На кінець 1960-х рр. у відділі бібліографії працювало 14 співробітників, які спільними силами виконували складну довідково-інформаційну, науково-бібліографічну і науково-дослідну роботу, підтримуючи науковий престиж відділу бібліографії та бібліотеки в цілому. Це були: *О. Г. Бербека, В. Г. Голубець, Б. Г. Гордон, О. Д. Кізлик, С. П. Костюк, Є. М. Лазеба, В. І. Лучук, М. О. Мороз, Н. І. Олійник, О. І. Омельченко (Хміль), Л. Б. Примкулова (Петрова), К. В. Слюсаренко, Н. Ф. Чернюк.*

1970–1980-ті рр.

Характер роботи відділу бібліографії, як і усієї бібліотеки, почавши з кінця 1960-х рр., а згодом в 1970 і 1980-х рр. визначався двома, на перший погляд різними, однак у своїй основі взаємопов'язаними чинниками, а саме – поверненням бібліотеки (1969) з відомства Міністерства культури в структуру АН УРСР і — надання їй спочатку статусу науково-дослідної установи (1973), а згодом (1989) — науково-дослідного інституту, та, з іншого боку — посиленням репресій тоталітарного режиму з метою придушення руху шістдесятництва і піднесення національної свідомості не тільки серед т. зв. «внутрішнього дисидентства», а й широких народних мас.

Повернення бібліотеки в підпорядкування Академії наук не було випадковим, оскільки зумовлювалось пошуками партійного керівництва республіки (як і в СРСР загалом) шляхів виходу не тільки з політичної кризи, але й, головню, — з катастрофічного відставання економіки від економічного розвитку «світового капіталізму». Цим були зумовлені численні постанови партійних з'їздів КПРС та КП України з закликом до піднесення економіки, прискорення технічного прогресу, піднесення життєвого рівня радянських людей, а відтак — і посилення зв'язку науки з життям країни, їх мобілізацію і підпорядкування завданням будівництва комуністичного суспільства. В 1971 р. у Львові створено Західний Науковий Центр, завданням якого була координація у згаданому напрямку роботи всіх академічних наукових установ. Додатково створено також нові наукові інститути, зокрема в Івано-Франківську та Ужгороді. Академічній бібліотеці у Львові, якій в 1971 р. присвоєно ім'я В. Стефаника, призначалось важливе завдання як бази у забезпеченні науково-бібліографічною інформацією багатопрофільної наукової проблематики цих інститутів.

Звіти про роботу усіх структурних підрозділів бібліотеки, зокрема відділу бібліографії за ці роки, відображають ситуацію повного підпорядкування їхньої діяльності завданням комуністичного виховання трудящих у період «зрілого соціалізму та його переходу до комунізму» та, з іншого боку, — інтенсифікації усіх бібліотечних процесів з метою науково-інформаційного забезпечення науково-технічного прогресу в Україні.

Показовою у цьому відношенні була ініційована тезами ЦК КПРС підготовка до відзначення в 1970 р. усіма республіками СРСР, також і в Українській РСР, 100-річчя від дня народження Леніна. У пояснювальній записці до плану роботи відділу на 1970 рік з цього приводу писалось: «1970 р. — рік 100-літнього ленінського ювілею. Тези КПРС до 100-річчя з дня народження Леніна, як і рішення XXIII з'їзду КПРС націлюють кожний радянський колектив на успішне виконання завдань комуністичного будівництва». Відділ запланував «систематично» інформувати львівські інститути АН УРСР про надходження до бібліотеки нової літератури за їхнім науковим профілем, скласти показчик змісту журналу «Комуніст України», журналу кінця XIX ст. «Зоря», бібліографічні показчики «Західні області УРСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу (1941–1945)» та про розвиток культури у цих областях.

Ці керівні положення плану роботи бібліографів знайшли детальну і конкретну розробку у «Соціалістичних зобов'язаннях до 100-річного ювілею В. І. Леніна», що обговорювались на спеціальних зборах працівників цього структурного підрозділу, які власноручними підписами засвідчували згоду дотримуватись усіх зобов'язань, яких було аж сімнадцять. Цей документ, що регламентував тодішню роботу відділу, був типовим документом доби [7].

І все ж, партійний диктат не обмежувався нав'язуванням відділу напрямків роботи, зокрема тематики й проблематики науково-бібліографічних показчиків. Незабаром працівники бібліотеки і відділу зазнали і політичних репресій. В першу чергу, згідно з розпорядженнями партійних властей міста і бібліотечного керівництва, у 1971 р. з роботи було звільнено самого директора, колишнього члена КПЗУ, Є. Іванціва, звинуваченого в українському буржуазному націоналізмі та співробітництві з фашистськими окупантами Львова. В 1972 р. за введення у бібліографічний показчик, присвячений Лесі Українці, кількох хронікальних заміток про поетесу із зарубіжної «націоналістичної» преси така ж доля спіткала і бібліографа М. О. Мороза, а молодого працівника бібліотеки поета Віктора Морозова (в майбутньому відомого музиканта і перекладача) — за участь у нелегальному студентському журналі «Скриня». У зв'язку з посиленням

цензурного нагляду над виданнями бібліотеки з бібліографічного покажчика «Ірина Вільде», який уклали в 1972 р. бібліограф Є. М. Лазеба і науковий співробітник Інституту суспільних наук М. А. Вальо, було вилучено весь розділ про дорадянську творчість письменниці як націоналістичну, а також передмову до покажчика «Через місток пам'яті», яку написала сама письменниця, де йшлося про значення бібліографії у її творчій біографії.

Незважаючи на те, що після звільнення Є. М. Іванціва з роботи, посаду директора бібліотеки займали Є. М. Стасюк (1973–1983), а після його передчасної смерті — М. В. Лізанець (до 1992 р.), ідеологічне керівництво бібліотекою продовжувало здійснювати бюро партійної організації бібліотеки аж до початку 1990-х рр. Відповідно, у суспільній та літературній тематиці більшості бібліографічних праць відділу наукової бібліографії 1970–1980 рр. провідне місце посідала тематика, нав'язана цим бюро.

Дещо іншою була ситуація з визначенням тематики бібліографічних праць природничого характеру і точних наук, планованих з метою інформаційного забезпечення наукових інститутів, зокрема Інституту геології та геохімії горючих копалин, Інституту ботаніки, Інституту економіки, Інституту прикладних проблем механіки і математики, Фізико-механічного інституту. Завідувач відділу М. П. Гуменюк тематику праць узгоджував з керівництвом ЗНЦ АН УРСР та керівниками згаданих інститутів, вимагаючи від них призначення науковими редакторами цих праць вчених відповідного профілю. Для виконання цих праць необхідні були працівники відповідної кваліфікації, то ж на роботу у відділ були прийняті: фізики — *Л. Кужель* і *Т. Крупей*, геолог — *Н. Кошик*, а також *О. Яворська*, яку перевели із ліквідованого в бібліотеці відділу науково-технічної інформації, фонди якого були передані у створений у Львові Науковий центр технічної інформації.

Одним з перших видань, укладених у співпраці з ЗНЦ, були бібліографічні покажчики кон'юнктурного партійного характеру «Управление качеством продукции» (укл.: О. Бербєка, Т. Дубова, Л. І. Ільницька та ін.) 1976 р. та «Система управления качеством продукции» (укл. К. Слюсаренко, 1976). Натомість науково-

дослідний характер мала започаткована 1977 р. бібліографічна праця багатопрофільного регіонального характеру «Радянські Карпати» (з 1988 р. «Українські Карпати»), яка виходить досі у постійному співавторстві Н. Кошик, частково — В. Гетьманчук, згодом Н. Прокопенко. Плідною була співпраця відділу з Фізико-механічним інститутом та Інститутом прикладних проблем механіки і математики АН УРСР. З 1976 р. у виконанні Н. Чернюк та О. Яворської вийшов покажчик змісту цінного наукового видання «Физико-химическая механика материалов» за 1955–1975 рр., а в 1980 — двотомна праця у двох частинах «Термомеханика», в якій, разом із співробітниками Інституту прикладних проблем механіки і математики, взяла участь О. Яворська. Вона ж уклала бібліографічну персоналію директора згаданого інституту Я. С. Підстригача та академіка І. Юхновського; Н. Кошик — члена-кореспондента АН УРСР М. А. Голубця (1980). У співавторстві Л. Кужель і Т. Крупей вийшла також бібліографічна персоналія академіка Г. В. Карпенка (1978). В 1977 р. відділ започаткував видання щорічного бібліографічного покажчика праць співробітників усіх наукових установ ЗНЦ (О. Бербєка, Н. Теребєйчик, О. Хміль). Однак, після кількох його випусків видання цієї праці припинилось через його неефективність: почали виходити бібліографічні персоналії окремих видатних вчених, а також бібліографії окремих наукових установ.

У відділі відбувалися й інші кадрові зміни, зокрема *С. Костюка* було призначено завідувачем відділу мистецтва, *Н. Чернюк* — завідувачем відділу обслуговування читачів. В 1970 р. до відділу бібліографії прийшла філолог *Л. І. Льницька*, а 1972 р. сюди було скеровано «на перевиховання» звільнену «за націоналізм» з відділу української літератури Інституту суспільних наук АН УРСР кандидата філологічних наук *М. Вальо*. Крім того, до відділу бібліографії на деякий час було приєднано кабінет надходжень нової літератури, який очолювала *О. Канчалаба* (згодом цей кабінет було перетворено у самостійний бібліотечний відділ нових надходжень).

Впродовж згаданих років у відділі бібліографії відбувались й інші зміни, зокрема на інші посади були переведені Н. Олійник, В. Голубець, М. Петрова. Натомість були прийняті на роботу

Н. Рибчинська, Т. Кульчицька, Т. Дубова, В. Гетьманчук, В. Чорній. У такому складі колектив відділу працював протягом 1970–1980-их рр. М. П. Гуменюк очолював його аж до передчасної смерті в березні 1988 р. У квітні 1988 р. завідувачем відділу бібліографії було призначено Л. І. Ільницьку, яка й досі очолює відділ.

Якою ж була бібліографічна і науково-дослідна діяльність відділу в 1970–1980-ті рр.?

За умов нестримного процесу національного відродження в Україні і непримиренної боротьби тоталітаризму з рухом шістдесятництва, працівникам відділу було нав'язано виконання бібліографічних праць «викривального» характеру, серед яких у двох випусках (1976, 1987) було видано бібліографічний покажчик «Реакційна суть ідеології і політики українського буржуазного націоналізму» (доручено «проскрибованій» М. Вальо, другий випуск — у співавторстві з Т. Дубовою) та «Антинародна діяльність уніатської церкви на Україні» (укл. Л. І. Ільницька, 1976). Як і вся радянська суспільно-політична бібліографія, ці праці з відомих причин обмежувались бібліографуванням лише радянських джерел, повністю ігноруючи зарубіжні, зокрема націоналістичні та релігійні видання, отож — були однобокими і тенденційними. Не було й натяку на будь-яку, а тим паче наукову дискусію з ідеологією, яку «викривали», видання мали суто пропагандистський характер. За такою ж методологією і методикою було виконано і ряд інших бібліографічних покажчиків відділу: «Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на розвиток революційно-визвольного руху на західноукраїнських землях» (укл.: О. Кізлик, Н. Теребейчик, 1977); «Західні області УРСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу (1941–1945)» (укл.: С. Костюк, К. Олійник, О. Омельченко, Н. Чернюк, Л. І. Ільницька, 1972); «Конституція розвинутого соціалізму» (укл.: М. Кострова, О. Хміль, 1978); «Навіки разом: До 325-річчя возз'єднання України з Росією» (укл. Н. Теребейчик, 1979); «Піднесення матеріального і культурного рівня життя радянського народу — головне в діяльності КПРС» (укл. Н. Олійник, 1975) та інші. Свідченням того, наскільки пильним був партійний і цензурний нагляд над виданнями бібліотеки, був факт що, за

включення до бібліографічного покажчика «Радянському Союзові — п'ятдесят років» (1972) праці проскрибованого на той час першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста «Україно наша Радянська», на одного з укладачів С. Костюка було накладено суворе партійне стягнення. А запланований покажчик змісту центрального партійного органу КПУ «Комуніст України» (Н. Олійник), зміст багатьох річників якого вже було розписано, взагалі було вилучено з виконання і з плану. Причина була зрозумілою, адже зміст цього видання розкривав реакційну й антинародну діяльність компартії України 1920–1940 рр.

Слід, проте, відзначити, що і за згаданих умов керівництву і працівникам відділу все ж, попри згадані видання, вдавалось включати в робочі плани відділу суспільну й літературну тематику науково-дослідницького характеру. І головне місце тут посіли бібліографічні покажчики з питань української класичної літератури, а також висвітлення міжлітературних взаємин і бібліографічні персоналії письменників та вчених. До перших слід віднести праці Л. І. Ільницької: «Марко Вовчок у колі сучасників...» (у співпраці з онуком письменниці Б. Б. Лобачем-Жученком, 1983); «Василь Стефаник: покажчик літератури за 1961–1981 рр. (1985); «М. О. Шолохов і Україна» (1978) і персоналії, присвячені бібліографу М. П. Гуменюкові (1980), письменникам Р. Федорову (1980), Р. Іваничукові (1989). Є. Лазеба уклала два цінні покажчики, присвячені зв'язкам Л. М. Толстого з Україною (1978) та М. Л. Некрасова з українською літературою (1980). М. Вальо, крім покажчика «Ярослав Галан: до 80-річчя від дня народження» (1982), уклала персональні бібліографічні покажчики відомих українських вчених С. Щурата, Л. Гумецької, Г. Нудьги (у співавторстві з О. Кізликком), була ініціатором і співавтором бібліографічного покажчика до 60-річчя Д. Павличка (1989).

Провідну роль у плануванні й виконанні бібліографічних праць у відділі, як і раніше, відігравав завідувач відділу М. П. Гуменюк, який продовжував досліджувати і публікувати бібліографічні нариси про відомих радянських українських бібліографів: І. З. Бойка, В. О. Гущина, Д. Н. Багалія та ін. Вже після його смерті, у березні 1988 р., ці та інші праці зібрала і в 1991 р.

опублікувала окремою збіркою під назвою «Біля джерел української радянської бібліографії» Л. І. Ільницька, де помістила доповнений бібліографічний список його праць та літератури про нього.

Бібліографознавчими дослідженнями продовжували займатись й інші співробітники відділу. Зокрема у 1981 р. М. Вальо опублікувала монографію «Відображення в радянській бібліографії зв'язків української літератури з літературами народів СРСР», де вперше, крім центральних російськомовних бібліографічних видань Книжкової палати СРСР, проаналізувала державні реєстри друків усіх книжкових палат та академічних установ національних республік під кутом зору відображення в них перекладів і досліджень української літератури мовами народів СРСР. З'явилося також ряд публікацій про бібліографічне дослідження творчості українських письменників — Марка Вовчка, В. Стефаника (Л. І. Ільницька), Я. Галана (М. Вальо) та інші. На окрему згадку заслуговує одна з підсумкових, на жаль, остання у відділі бібліографознавча розвідка досвідченого бібліографа Євдокії Миколаївни Лазеби, присвячена узагальненню інформації про українознавчі публікації галузевого характеру у виданнях російської бібліографії дореволюційного періоду* [2].

Не має сумніву в тому, що надання бібліотеці статусу науково-дослідного інституту стало відображенням відчутних змін культурної політики партійного керівництва СРСР часів «перебудови». Відповідно до нового Положення бібліотеки робота відділу, а,

* Додамо, що у цій праці авторка не тільки акумулювала, але й блискуче систематизувала згадану вище інформацію, зібрану з малодоступних вже тоді бібліографічних джерел, з метою зацікавити нею тогочасних дослідників українознавства. Випускниця Московського Інституту бібліографії й учениця відомого бібліографа М. В. Здобнова та інших професорів, вона глибоко знала історію російської та радянської бібліографії та бібліографознавства. Працюючи понад тридцять років у відділі, Є. М. Лазеба щедро ділилась з колегами своїми знаннями і досвідом. Однак, з першого ж дня виходу на пенсію, радіючи перспективі «свободи життя», без жалю покинула бібліотеку і відділ і на пізніші прохання колег повернутись у відділ, до кінця своїх днів не погоджувалась не тільки на будь-яку співпрацю, але навіть на відзначення ювілейних дат її роботи в бібліотеці. Померла Євдокія Миколаївна навесні 2010 р.

отже, й тематика його праць, *вперше не ставились* у залежність від постанов ЦК КПРС та ЦК КПУ і *не підкреслювалась* обов'язкова підпорядкованість роботи бібліотеки політиці партії і завданням виховання суспільства в комуністичному дусі. Зазначалось, що відділ у своїй діяльності має керуватись: чинними тогочасними законодавчими актами (уряду УРСР та уряду СРСР), постановами і розпорядженнями Президії АН УРСР, наказами і розпорядженнями дирекції бібліотеки, статусом бібліотеки, Положенням відділу. Основним завданням відділу визначено: комплектування, організація і збереження спеціалізованого фонду довідкової і бібліографічної літератури всіма мовами, довідково-бібліографічне обслуговування читачів, укладання і підготовка до друку бібліографічних покажчиків, підготовка наукових монографій, статей, доповідей на наукові конференції з питань теорії, історії та методики бібліографії й книгознавства, узагальнення досвіду роботи, складання інструкцій, методичних матеріалів тощо. У наступних розділах «Положення» деталізувався зміст кожного з названих напрямів роботи відділу.

У «Положенні» також подавалась структура відділу: у той час, відповідно до статутних вимог бібліотеки, у ньому *вперше було створено наукову групу*, куди входили: три наукові працівники, два молодші наукові працівники, три старші бібліографи, один бібліограф. Водночас відокремлено створювався сектор довідково-бібліографічного апарату та обслуговування читачів. До нього входили: зав. сектору, два головних і два старших бібліографи, два старших редактори та один бібліограф.

Така структура відділу (науковий та довідково-інформаційний сектори) з невеликими змінами штатних посад і персоналу співробітників, власне, залишилась до сьогодні.

1990–2010 рр.

Переламним щодо визначення й утвердження змін ідейно-теоретичного спрямування діяльності бібліотеки як науково-дослідної інституції та накреслення робочої програми кожного відділу можна вважати проведення Міжнародної наукової конференції з нагоди 50-річчя заснування бібліотеки, що відбулася у вересні 1990 р. за умов «піку» горбачовської «перестройки» і незворотнього вже на той час процесу національного відродження

українського та інших народів СРСР. На конференції не тільки відбувся перший вільний обмін думками представників радянської та зарубіжної, «буржуазної», бібліотечної справи; вперше на міжнародному рівні у доповідях представників ЛНБ ім. В. Стефаніка АН УРСР (М. А. Вальо) і Київської центральної бібліотеки АН УРСР (Л. І. Гольденберга) прозвучала критика методології радянського бібліотекознавства та бібліографознавства, заснованих на комуністичній ідеології і класових засадах оцінки книжкової продукції та завдань усієї бібліотечної і бібліографічної роботи. Виданий у 1993 р. вже в час незалежності України збірник праць цієї конференції задокументував незворотність змін методології українського бібліотекознавства [1]. У доповіді М. Вальо було названо нові теми планованих досліджень відділу в рамках широко накресленої проблеми «Науково-бібліографічні джерела до історії української культури», сюди входило ряд робіт відділу бібліографії, зокрема складання бібліографічного покажчика «Українська лексикографія XIII–XX століть» (укл. Т. Кульчицька), Каталог видань товариства «Просвіта» у Львові (укл.: Л. Головата, О. Бербека), підготовка до друку фундаментальної, забороненої в 1948–1980 рр., архівної картотеки «Репертуар української книги, 1798–1916 рр.» (укл.: Л. І. Ільницька, О. Хміль), а також підготовка бібліографії української книги в Галичині, Буковині, Волині, Закарпатті і в еміграції 1914–1939 рр. (укл.: Л. І. Ільницька, Л. Суц, Л. Кужель, Н. Рибчинська, Т. Дубова), продовження роботи над бібліографічним щорічником «Українські Карпати» (укл.: Н. Кошик, В. Денисюк) та інші.

Натомість Л. Гольденберг у своїй доповіді накреслив широку панораму заходів, необхідних для піднесення і оновлення бібліографічної роботи в межах усієї республіки, розрахованих на тривалий час, і серед них — створення єдиного центру, покликаного організувати й координувати науково-теоретичну та практичну діяльність основних інформаційно-бібліографічних республіканських закладів з метою дослідження української і світової культури і підготовки різного роду бібліографічних видань (в рамках співробітництва з Бібліографічною комісією МАУ). Автор пропонував організувати випуск періодичного органу (2–4 рази на рік) для оперативної поточної міжнародної бібліографії українознавства.

Слід, проте, відзначити, що ряд слушних пропозицій Л. І. Гольденберга щодо розвитку бібліотечно-бібліографічного процесу в незалежній Україні залишились нереалізованими. На нашу думку, це трапилось, головню, через неспроможність забезпечення їх виконання наявними на той час кадрами і нескоординованість зусиль усіх республіканських бібліографічних, книгознавчих і бібліотекознавчих ресурсів.

І в той же час названі конкретні завдання, пов'язані з науковою роботою відділу бібліографії ЛНБ ім. В. Стефаніка, були реальними для виконання. Вирішальним чинником реалізації цих планів, попри згадані вище методологічні й організаційні критерії, яких відділ наукової бібліографії дотримувався у плануванні своєї роботи, було затвердження Президією Академії наук України вже на початку здобуття української незалежності компетентного наукового керівництва бібліотекою, коли *вперше* після кількарізових змін попередніх керівників, *відстоювати складний комплекс проблем бібліотеки, як науково-дослідного інституту, доручено вченим високого рангу*. Багатогранна наукова, організаційна, громадська, журналістська діяльність, затвердженої в 1991 р. на пост директора бібліотеки доктора історичних наук, професора Л. І. Крушельницької (на цій посаді працювала до 2003 р., нині — почесний директор бібліотеки), а також керівника науковою частиною і водночас керівника створеного при бібліотеці Науково-дослідного центру періодики, доктора історичних наук, професора М. М. Романюка (нині генерального директора бібліотеки) стали запорукою успішного розвитку бібліотеки, її науково-дослідної діяльності.

Додатковим стимулом розвитку відділу стала активна участь його співробітників у структурах відродженого у Львові в 1989 р. Наукового товариства ім. Шевченка. Вже 1992 р. дійсними членами товариства були обрані М. Вальо та Л. І. Ільницька, яка, крім того, очолила Комісію книгознавства та бібліографії НТШ. В комісії працюють й інші співробітники відділу, зокрема: Т. Кульчицька (секретар комісії), Н. Рибчинська, Л. Головата, О. Юркевич, які, як і інші співробітники відділу, виступають із доповідями на щорічних наукових конференціях НТШ і публікуються в авторитетних виданнях товариства.

Справді, в Україні і досі немає більш продуманого й цілеспрямованішого бібліографічного проекту, ніж видання, підготоване з ініціативи *Л. І. Ільницької* під керівництвом професора *Я. Р. Дашкевича* та у співавторстві з науковим співробітником відділу бібліографії *О. І. Хміль* дев'яти томів архівної пам'ятки — картотеки української книги 1798–1916 рр., що формувалася у повоєнні роки під керівництвом українського бібліографа і книгознавця, тодішнього директора академічної бібліотеки у Києві *Ю. Меженка*.

Створена в 1945–1948 рр. працівниками двох академічних бібліотек — Центральної у Києві (під загальним керівництвом *Ю. Меженка*) і тодішнього її Львівського філіалу (керівником роботи у Львівському філіалі був *Я. Дашкевич*), картотека являла собою робочий варіант зведеного матеріалу для створення першої повної бібліографії української книги за згадані роки. Понад 30 000 розписуваних у двох примірниках карток відображали книжкову продукцію більш, ніж за 100 років, що виходила усіма історично складеними діалектними особливостями української мови, а також іноземними мовами і видавалась не тільки на території роз'єднаної тоді політичними кордонами України, але й поза її межами.

Понад десятирічна наполеглива праця *Л. І. Ільницької* та *О. Хміль* увінчалась успіхом: в 1995–2005 рр. Львівська наукова бібліотека ім. *В. Стефаника* НАН України опублікувала дев'ять томів цієї праці під назвою «Репертуар української книги, 1798–1916». У передмові наукового редактора *Я. Дашкевича* до першого тому висвітлювалась складна історія створення і збереження картотеки, обґрунтовувалась концепція самого поняття «українська книга». У статті «Від укладача» *Л. І. Ільницька* вмотивувала археографічний характер видання картотеки як цінної бібліографічної пам'ятки, що визначило принципи редакторської роботи з нею як з архівним документом. Тож виконавці працювали над максимальним відтворенням автентичності матеріалів картотеки з метою її підготовки для використання в роботі над складанням у майбутньому повної бібліографії української книги, вважаючи, що «це застереже виконавців від повторення помилок попередніх поколінь і спонукає до критичного підходу при використанні бібліографічних джерел» [6, с. XX].

Результатом такої копіткої роботи укладачів стало також створення досконалого й вичерпного, на наш погляд, науково-допоміжного апарату. Крім іменного покажчика, до кожного тому даються примітки та список скорочень джерел, використаних у виданні, з повним розкриттям їх назви й змісту. Саме цей список, що охоплює бібліографічні праці — друквані й рукописні, І. О. Левицького, М. Комарова, В. Дорошенка, Б. Грінченка, О. Андрієвського, Я. Стешенка, російську «Книжну летопись», провідні журнальні видання Сходу й Заходу України та інші, задокументовує особливість «Репертуару...» як загальноукраїнського видання бібліографії української книги, що й заклав в основу цього проекту Ю. Меженко.

Таке ж значення ще одного допоміжного покажчика, а саме — алфавітного списку місць видань друку української книжки не тільки в Україні (Київ, Львів, Харків, Одеса, Чернівці, Коломия та ін.), але й у Європі та світі (Відень, Прага, Варшава, Краків, Санкт-Петербург, Москва, Париж, Лондон, ціла низка німецьких та інших міст Європи, а також Нью-Йорк, Філадельфія, Парана), що розкриває загальноєвропейський і світовий контекст друку української книжки, а, отже, й поширення української культури.

Видання «Репертуар української книги, 1798–1916: Матеріали до бібліографії» — надзвичайно цікаве не лише для бібліографів і книгознавців, але й для істориків, оскільки тисячі відображених у ньому книг з найрізноманітніших галузей знань і різного призначення засвідчують інтенсивність духовного життя українського народу, його поступ у боротьбі за гідне існування й осягання здобутків світової цивілізації.

Досвід, який набула Л. І. Ільницька в роботі над виданням «Репертуару української книги, 1798–1916», безумовно, мав вирішальне значення для ідеї ще одного унікального в наш час бібліографічно-видавничого проекту, а саме — створення повної бібліографії української книги в Галичині, на Закарпатті, Буковині, Волині та в еміграції за міжвоєнний період — 1914–1939 рр. оскільки, як відомо, окремого бібліографічного видання, в якому була б відображена західноукраїнська та українська еміграційна книга за ці роки досі немає. За проектом територіально бібліографія

охоплюватиме сучасні західні області України — Львівську, Тернопільську, Волинську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Закарпатську, окремі колишні етнічні українські території (Надсяння, Холмщину), які після 1945 р. залишились у складі Польщі, а також еміграційні центри українського видавничого руху — Відень, Берлін, Прага, Подебради, Торонто, Нью-Йорк, Парана та ін. Група укладачів (Л. І. Ільницька (керівник проекту), Н. Рибчинська, Л. Кужель, Т. Дубова, Л. Суц) здійснила ґрунтовне обстеження й дослідження основного джерела нового проекту — генерального (службового) каталогу і фондів ЛННБУ ім. В. Стефаника, яка має найбагатшу колекцію західноукраїнської книги цього періоду. Були використані також каталоги і фонди наукових бібліотек Львівського національного університету ім. І. Франка, Чернівецького університету ім. Ю. Федьковича та Ужгородського національного університету, а також бібліотеки відновленого НТШ у Львові, двох музеїв у Коломиї та ін. До основних бібліографічних джерел проекту віднесено також польську державну бібліографію «Urzędowy wykaz druków nieperjodycznych...», що у 1928–1939 рр. систематично реєструвала українські галицькі видання.

Об'єктом бібліографування у проекті є книга українською мовою, книга, написана т. зв. язичієм, яким в Галичині і Закарпатті друкувались москвофільські видання, книга українського автора, але видана іноземними мовами в межах означеного регіону. На сьогодні створено робочу картотеку на основі, по можливості, наочного опису видань обсягом біля 14 тисяч назв, яка існує як у картковому, так і в електронному варіантах. До друку готується перший том видання.

Варто зазначити, що згаданими працями не обмежується наукова діяльність їхніх виконавців, як і відділу в цілому, кожен із співробітників якого вносив і вносить посильну частку у розвиток бібліографічного, бібліографознавчого й книгознавчого потенціалу бібліотеки. Сюди, зокрема, крім названих праць, вписуються багаторічні розшуки Л. І. Ільницької у світових бібліотеках примірників першої в Галичині книги народною мовою — славетної «Русалки Дністрової» та їх скрупульозне дослідження, що завершилось виданням у 2007 р. книгознавчої монографії «Русалка Днѣстровая» (1837) у бібліотеках і музеях світу», а

також складений нею біобібліографічний покажчик, присвячений члену-кореспондентові НАН України М. М. Ільницькому (2009) і видані під її редакцією два збірники наукових праць — «Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка: книги і люди» та «Іван Омелянович Левицький» (2003). Останній збірник цінний тим, що містить першу повну бібліографію праць фундатора української бібліографії І. О. Левицького в упорядкуванні О. І. Хміль.

Н. А. Рибчинська працює над монографією, присвяченою діяльності Бібліографічної комісії НТШ 1909–1939 рр., і в ряді публікацій висвітлює проблеми теорії та історії української бібліографії кінця ХІХ — поч. ХХ ст.

Л. Я. Кужель впродовж багатьох років досліджує рідкісні видання українських календарів і таборової преси міжвоєнної доби в Україні та еміграції, ставши авторитетним їх знавцем.

Т. Дубова у низці аналітичних розвідок досліджує рецепцію Галичини в Наддніпрянській Україні за матеріалами журналу «Кіевская старина».

Л. Головата — упорядник першого (виданого у співпраці з О. Бербекою) бібліографічного покажчика, присвяченого Львівській «Просвіті» 1868–1939 рр., і другого, доповненого видання цієї праці, що побачили світ 2008 р. Вона є також автором запланованого у кількох томах дослідження «Українське видавництво у Кракові–Львові (1939–1945). Книгознавчі нариси. Бібліографія», перший том якого вийшов друком 2010 р. Виконана за планом відділу наукової бібліографії праця Л. Головатаї є значним внеском у висвітлення пресових та книгознавчих процесів згаданого періоду за складних умов окупаційного режиму.

Л. Суц є співавтором обох видань, присвячених «Просвіті» у Львові, для яких виконала оригінальні науково-допоміжні покажчики. Вона є також автором складної комп'ютерної схематичної графіки як самої праці Л. Головатаї про українське видавництво у Кракові–Львові часів німецької окупації, так і скрупульозно виконаного науково-допоміжного апарату до неї.

Виконання цілої низки складних планових завдань бібліографічного, бібліографознавчого й книгознавчого характеру протягом 1990–2010 рр. забезпечували усі інші співробітники відділу.

Т. Кульчицька, крім бібліографічних покажчиків з питань української лексикографії ХІІІ–ХХ ст., а також присвячених визначному

поетові Б.-І. Антоничу і науковому працівникові відділу М. Вальо, упорядкувала об'ємний збірник матеріалів про творчу діяльність професора-дослідника української антропонімії Юліана Редька (1905–1993), виданий до 100-річчя вченого (2006). Готує до друку біобібліографію відомого історика, професора Українського таємного, Варшавського і Львівського університетів, члена НТШ Мирона Кордуби (1876–1948), опублікувала ряд розвідок за тематикою згаданих досліджень.

О. Хміль підготувала до друку біобібліографічний покажчик про життя і творчість відомого українського культуролога, знавця історії і теорії бібліографічної справи, професора Берлінського університету, члена НТШ Зенона Кузеля (1882–1952).

Заслуговує на увагу бібліографічний покажчик (2000), присвячений висвітленню одного з найбільших в Західній Україні 1920–1930 рр. видавничих центрів — пресового і книговидавничого концерну Івана Тиктора (1896–1982), який склала колишній співробітник відділу *Валентина Денисюк*. Праця охоплює також еміграційну діяльність видавця до 1980-х рр. У співавторстві з О. Кровицькою опублікувала історико-літературний нарис про Лемківщину (2002), розписала зміст часопису «Лемко» (1930-ті рр.) тощо.

Н. Кошик у співавторстві спочатку з В. Денисюк, згодом — з Н. Прокопенко забезпечує вихід у світ високопрофесійного бібліографічного щорічника «Українські Карпати» (вийшов вже 28 випуск).

Н. Прокопенко уклала покажчик змісту журналу «Наша культура», що виходив у Варшаві в 1935–1937 рр. за редакцією Івана Огієнка (1882–1972).

О. Юркевич скрупульозно досліджує життя й діяльність видавця і культуролога Юрія Тищенка (1880–1953).

М. Кострова — одна з небагатьох працівників відділу та бібліотеки досліджує історію бібліотечної справи в Західній Україні XVI–XX ст. Вона є співавтором бібліографічного покажчика за темою, а також автором біобібліографічних нарисів про життя і діяльність відомих бібліотекознавців і культурно-громадських діячів Костянтини Малицької, Наталі Дорошенко, Костя Паньківського, Михайла Галушинського та розвідок про «Видавництво людове» у Львові і про втрати бібліотек Львова під час Першої світової війни та ін.

Активну участь у науково-дослідній роботі відділу бере *С. Козут* — одна з наймолодших його співробітниць. Вона склала бібліографічний покажчик змісту «Книжка» (2003), першого в Україні книгознавчого журналу, що виходив у Станіславі у 1921–1923 рр., а також біобібліографічний покажчик до 80-річчя почесного директора бібліотеки Лариси Крушельницької (2008). Друкує численні статті у збірниках бібліотеки, матеріали в «Енциклопедії Сучасної України».

Продуктивною у ці роки була також наукова діяльність *М. Вальо*. В 1990–1993 рр. вийшли друком упорядкований нею збірник, присвячений ранній (до 1939 р.) творчості Ірини Вільде (мала проза і публіцистика) і збірник нарисів «Подорожі в Українські Карпати». В 1991 р. у четвертому томі праці «Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті» вийшов друком складений нею бібліографічний покажчик перекладів польської літератури українською мовою і літератури про неї 1800–1980 рр. У 1997 р. до першої міжнародної конференції, організованої ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України і присвяченої професорові Львівського університету в 1787–1805 рр. Бальтазару Гакету, вийшов упорядкований *М. Вальо* збірник «Бальтазар Гакет і Україна», а у 2000 р. — упорядкований нею у співавторстві збірник матеріалів цієї конференції. В 1999 р. побачила світ її праця, присвячена Марії Дем'янівні Деркач, куди увійшли, крім бібліографічного покажчика праць, листи вченої і спогади про неї. У 2002 р., в її упорядкуванні та з великою передмовою вийшов збірник «Листи Юрія Меженка до львів'ян», яким у бібліотеці була започаткована серія видань з епістолярної спадщини вчених і письменників. У 2003 р. побачив світ збірник, присвячений онуці Івана Франка Зеновії Франко і виданий у співпраці з Науковим товариством ім. Шевченка. Кілька років *М. Вальо* працювала над дослідженням, упорядкуванням і підготовкою до друку видання «Іван Франко. Бібліографічна спадщина: збірник вибраних праць і матеріалів», запланованого до 150-річчя від дня народження письменника (вийшов 2008 р.). На це та інші видання *М. Вальо* опубліковано ряд рецензій і відгуків. З 2009 р. укладає у співавторстві з молодого працівницею відділу *М. Мовною* збірник, запланований до 100-ліття від дня

уродин письменниці Ірини Вільде, до якого, крім біобібліографічного покажчика, увійдуть матеріали епістолярної спадщини і спогади про авторку.

У полі зору співробітників відділу, як і керівництва бібліотеки, здавна перебували дослідження складної проблематики історії і теорії української і світової бібліографічної, бібліографознавчої та книгознавчої справи. З цієї проблематики опубліковані ґрунтовні розвідки М. Романюка, Л. Ільницької, М. Вальо, Н. Рибчинської, Л. Головатої, Т. Кульчицької, О. Хміль, М. Кострової та інших. Ці праці, з огляду на дефіцит досліджень бібліотекознавчої, зокрема бібліографознавчої думки в Україні, заслуговують на те, щоб їх зібрати, відповідно систематизувати і видати окремим виданням, що утвердило б значення ЛННБУ ім. В. Стефаніка як важливого наукового осередку в галузі розвитку історії й теорії української бібліографознавчої й книгознавчої думки.

1. Бібліотека — скарбниця духовності: Міжнародна наукова конференція, присвячена 50-річчю Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка АН України, Львів, 5-8 вересня 1990 р. — Київ : Наук. думка, 1993. — 266 с.
2. *Лазеба Є. М.* Україніка в російській дореволюційній бібліографії / *Є. М. Лазеба* // Бібліотекознавство й бібліографія на службі науки: зб. наук. праць / АН УРСР, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка; редкол.: *Є. М. Стасюк* (відп. ред.) та ін. — Київ : Наук. думка, 1979. — С. 160-182.
3. Листи Юрія Меженка до львів'ян / автор-упорядник *М. А. Вальо*; ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України. — Львів, 2002. — 324 с.
4. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка АН УРСР (1940–1980 рр.) : покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність / уклад.: *О. П. Куц, Л. П. Квятковська*. — Львів, 1982. — 106 с.
5. *Мороз М. А.* Вопросы библиографии и атрибуции произведений Ивана Франко: автореф. дис. на соискание ст. канд. филол. наук / *М. А. Мороз*. — Львов, 1969.
6. Репертуар української книги, 1798–1916: Матеріали до бібліографії / упоряд., підгот. до друку та прим. *Л. І. Ільницької*; передм. та наук. ред. *Я. Р. Дашкевича*. — Т. 1 : 1798–1870. — Львів, 1995. — 388 с.
7. Соціалістичні зобов'язання відділу бібліографії на 1970 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Архів. — Оп. 1, од. зб. 1630. — Арк. 1-3.